REKOMENDACIJOS

KOMISIJOS REKOMENDACIJA (ES) 2022/1634

2022 m. rugsėjo 16 d.

dėl redaktorių nepriklausomumo vidaus apsaugos priemonių ir nuosavybės skaidrumo žiniasklaidos sektoriuje

EUROPOS KOMISIJA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 292 straipsnį,

kadangi:

(1) nepriklausomos žiniasklaidos paslaugos vidaus rinkoje atlieka unikalų vaidmenį. Tai sparčiai kintantis ir ekonominiu požiūriu svarbus sektorius, kuris suteikia piliečiams bei įmonėms galimybę susipažinti su įvairiais požiūriais ir patikimais informacijos šaltiniais, taip atlikdamas bendrojo intereso funkciją – viešąją priežiūrą;

(2) žiniasklaidos paslaugos atlieka labai svarbų vaidmenį demokratinėje visuomenėje, nes jomis naudojantis teikiama informacija – viešoji gėrybė. Kad galėtų atlikti tokį esminį visuomenei vaidmenį ir klestėti rinkoje, žiniasklaidos paslaugų teikėjai turi turėti galimybę laisvai ir nepriklausomai teikti savo paslaugas atviroje ir skaidrioje rinkoje, kurioje būtų sudarytos sąlygos žiniasklaidos subjektų ir nuomonių įvairovei;

(3) žiniasklaidos paslaugų teikėjams taikoma apsauga ne tik pagal Sąjungos vidaus rinką reglamentuojančias taisykles, bet ir pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 11 straipsnį, nes jie sudaro sąlygas naudotis teise į saviraiškos ir informacijos laisvę. Chartijos 11 straipsnyje taip pat nustatyta, kad žiniasklaidos laisvė ir pliuralizmas turi būti gerbiami, o teisė į saviraiškos laisvę apima laisvę gauti ir skleisti informaciją nesikišant valdžios institucijoms ir nepaisant valstybių narių sienų. Be to, tinkamas žiniasklaidos paslaugų vidaus rinkos veikimas daro tiesioginį poveikį teisinei valstybei ir demokratijai – pagrindinėms Sąjungos vertybėms, įtvirtintoms Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje;

(4) pastarąjį dešimtmetį prarandant pajamas iš reklamos, visų pirma dėl to, kad vis daugiau žiniasklaidos turinio platinama internetu ir keičiasi vartojimo įpročiai, tradicinio žiniasklaidos sektoriaus finansiniai ištekliai mažėjo, todėl nukentėjo jo tvarumas, o kartu – siūlomo turinio kokybė ir įvairovė. Ši tendencija rodo, kad rinka neužtikrina tvarios grąžos už nepriklausomas naujienas ir kokybišką žurnalistiką, kurios yra viešosios gėrybės ir padeda kovoti su dezinformacija;

(5) kaip nurodyta Europos demokratijos veiksmų plane ([1]), Komisija pateikė keletą iniciatyvų, kuriomis siekiama remti žiniasklaidos laisvę ir pliuralizmą. Ji priėmė rekomendaciją dėl žurnalistų ir kitų žiniasklaidos specialistų apsaugos, saugumo ir įgalėjimo užtikrinimo Europos Sąjungoje ([2]). Ji taip pat pateikė pasiūlymą dėl direktyvos ([3]) ir rekomendaciją ([4]) dėl asmenų, įsitraukiančių į visuomeninę veiklą, apsaugos nuo akivaizdžiai nepagrįstų ar

([1]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos demokratijos veiksmų plano (COM/2020/790 *final*).

([2]) 2021 m. rugsėjo 16 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2021/1534 dėl žurnalistų ir kitų žiniasklaidos specialistų apsaugos, saugumo ir įgalėjimo užtikrinimo Europos Sąjungoje (OL L 331, 2021 9 20, p. 8).

([3]) Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl asmenų, užsiimančių visuomenine veikla, apsaugos nuo akivaizdžiai nepagrįstų ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų (strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo) (COM(2022) 177 *final*).

([4]) 2022 m. balandžio 27 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2022/758 dėl žurnalistų ir žmogaus teisių gynėjų, užsiimančių visuomenine veikla, apsaugos nuo akivaizdžiai nepagrįstų ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų (strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo) (OL L 138, 2022 5 17, p. 30).

piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų, kai keliamos strateginės bylos prieš visuomenės dalyvavimą. Be to, Komisija, vykdydama Žiniasklaidos ir audiovizualinio veiksmų planą ([5]), atliko keletą veiksmų, kuriais remiamas žiniasklaidos ir audiovizualinio sektoriaus atsigavimas ir pertvarkymas. Komisija taip pat atidžiai stebi svarbių žiniasklaidos sektoriui skirtų teisės aktų, visų pirma Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos ([6]) ir Autorių teisių direktyvos ([7]), perkėlimą į nacionalinę teisę ir įgyvendinimą;

(6) Komisija pateikė pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo reglamento, kuriuo nustatoma bendra žiniasklaidos paslaugų teikimo vidaus rinkoje sistema (Europos žiniasklaidos laisvės aktas). Tame pasiūlyme numatyta, kad Sąjungos teisėje atsiras keletas apsaugos priemonių žiniasklaidos pliuralizmui ir redaktorių nepriklausomumui apsaugoti vidaus rinkoje. Kartu su siūlomu reglamentu teikiama ši rekomendacija, kaip priemonė, kuri leistų iškart padidinti redaktorių nepriklausomumą ir žiniasklaidos nuosavybės skaidrumą;

(7) taip pat, be teisės aktų, Komisija, kaip pabrėžiama Europos demokratijos veiksmų plane, aktyviai remia paties žiniasklaidos sektoriaus savireguliavimo iniciatyvas. Prie tų pastangų prisidedama ir šia rekomendacija;

(8) žiniasklaidos sektorius turi ilgalaikę savireguliavimo tradiciją ir jame yra imtasi įvairių šios srities iniciatyvų. Remiantis tomis iniciatyvomis ir atsižvelgiant į valstybių narių teisinių tradicijų ir požiūrių įvairovę, galima nustatyti įvairią savanorišką praktiką, kurią taikydami žiniasklaidos paslaugų teikėjai galėtų padidinti savo atsparumą ir geriau atlaikyti politinį ir ekonominį spaudimą. Sektorius galėtų įsitraukti į diskusiją apie tokią savanorišką praktiką, suteikdamas galimybę žiniasklaidos paslaugų teikėjams laisvai nuspręsti, kuri praktika gali derėti su jų individualiais poreikiais ir verslo modeliais, ir atsižvelgdamas į konkrečius labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių, apibrėžtų Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/34/ES 3 straipsnyje, poreikius ([8]);

(9) tam, kad piliečiai galėtų naudotis savo demokratinėmis teisėmis, jiems būtina sudaryti sąlygas pasitikėti gaunama informacija. Jie turi turėti galimybę susipažinti su įvairiais požiūriais ir patikimais informacijos šaltiniais, kad galėtų susidaryti savo nuomonę ir prisidėti prie demokratinių procesų. Prieiga prie patikimos informacijos taip pat svarbi ir tam, kad įmonės galėtų priimti informacija pagrįstus sprendimus;

(10) Europos žiniasklaidos paslaugų teikėjai vis dažniau patiria nepagrįstą kišimąsi į konkrečius redakcinius sprendimus, įskaitant privačių savininkų ir akcininkų kišimąsi, ir dėl to kenčia redakcinė laisvė ir gebėjimas teikti nepriklausomas naujienas, taigi patikima informacija žiniasklaidos auditorijai tampa mažiau prieinama. 2022 m. Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos dokumentas rodo, kad keliose valstybėse narėse egzistuoja didelė netinkamos komercinės ir savininkų įtakos rizika ([9]). Kadangi skaitmeniniame amžiuje galimybė gauti kitose valstybėse narėse įsisteigusių žiniasklaidos paslaugų teikėjų teikiamą informaciją yra didesnė, labai svarbu ES lygmeniu diegti gerąją praktiką siekiant užtikrinti, kad Sąjungos piliečiai ir įmonės gautų nepriklausomą ir įvairų naujienų ir aktualijų turinį ir taip galėtų susidaryti savo nuomonę ir priimti informacija pagrįstus sprendimus, tuo prisidėdami prie viešosios sferos vidaus rinkoje;

([5]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos žiniasklaida skaitmeniniame dešimtmetyje: gaivinimo ir transformacijos rėmimo veiksmų planas“ (COM/2020/784 *final*).

([6]) 2018 m. lapkričio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/1808, kuria, atsižvelgiant į kintančias rinkos realijas, iš dalies keičiama Direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva) (OL L 303, 2018 11 28, p. 69).

([7]) 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 96/9/EB ir 2001/29/EB (OL L 130, 2019 5 17, p. 92).

([8]) 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/34/ES dėl tam tikrų rūšių įmonių metinių finansinių ataskaitų, konsoliduotųjų finansinių ataskaitų ir susijusių pranešimų, kuria iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/43/EB ir panaikinamos Tarybos direktyvos 78/660/EEB ir 83/349/EEB (OL L 182, 2013 6 29, p. 19).

([9]) Visa Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos (2022 m.) ataskaita, p. 67.

(11) redaktorių nepriklausomumas apsaugo redaktorius ir žurnalistus nuo interesų konfliktų ir padeda jiems atsilaikyti prieš nederamą kišimąsi ir spaudimą. Todėl jis yra būtina nešališkos informacijos rengimo ir skleidimo sąlyga ir esminis žiniasklaidos laisvės bruožas. Jis sudaro sąlygas piliečiams ir įmonėms visoje Sąjungoje teikti ir gauti nepriklausomas ir pliuralistines žiniasklaidos paslaugas. Tai ypač aktualu žiniasklaidos paslaugų teikėjams, siūlantiems naujienų ir aktualijų turinį, kad ir koks būtų jo formatas (įskaitant dokumentinius filmus ar žurnalus, kuriuose aptariamos tokios temos). Todėl tokiems paslaugų teikėjams yra skiriamos rekomendacijos, susijusios su savanoriškomis redaktorių nepriklausomumo užtikrinimo priemonėmis;

(12) šiomis aplinkybėmis kai kurie žiniasklaidos paslaugų teikėjai jau yra sukūrę organizacinių priemonių, standartų ar mechanizmų, tokių kaip redakcijos chartijos ar kodeksai arba etikos komitetai, kurie apsaugo redaktorių nepriklausomumą. Kai kuriose naujienų žiniasklaidos priemonėse žurnalistai gali pareikšti nuomonę, kai vyksta jų vyriausiojo redaktoriaus atranka ar net kai keičiasi žiniasklaidos priemonės savininkas. Tam tikrose žiniasklaidos bendrovėse žurnalistai turi akcininkų statusą ir gali dalyvauti priimant strateginius sprendimus ir paskirstant ekonominę naudą. Keliose valstybėse narėse kai kurios iš tų organizacinių priemonių konkrečių rūšių žiniasklaidos paslaugų teikėjams yra teisiškai privalomos ([10]). Šie ir kiti apsaugos priemonių pavyzdžiai turėtų būti orientyras renkantis savanoriškas priemones ir naudojami kaip medžiaga suinteresuotųjų subjektų diskusijoms apie tai, kaip pagerinti redaktorių nepriklausomumo apsaugą;

(13) nors privačiųjų žiniasklaidos priemonių savininkai turi teisę rinktis ir priimti sprendimus dėl ilgalaikės redakcinės krypties, svarbu užtikrinti, kad redaktoriai savo kasdieniame darbe naujienas ir aktualijas galėtų nušviesti savarankiškai. Iš tiesų redaktoriai turėtų grįsti konkrečius redakcinius sprendimus žurnalistiniu tyrimu bei vertinimu ir informacijos aktualumu skaitytojams; jie taip pat turėtų turėti galimybę laisvai reikšti kritišką nuomonę nesibaimindami represijų. Reikia subalansuoto, sektoriaus iniciatyva taikomo sprendimo, kuris stiprintų redaktorių nepriklausomumą, kartu pripažįstant teisėtas privačių žiniasklaidos paslaugų teikėjų savininkų teises ir interesus, susijusius tiek su verslo laisve, tiek su jų pačių saviraiškos laisve;

(14) žiniasklaidos savireguliacija ir žurnalistinės etikos standartai veiksmingai suteikia galių žurnalistams ir padeda jiems priešintis nederamam spaudimui, be kita ko, politiniam ir komerciniam, taip didindami visuomenės pasitikėjimą žiniasklaida ([11]). Tačiau žurnalistikos standartų taikymą visoje Sąjungoje galima pagerinti. 2022 m. Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijoje atkreipiamas dėmesys į veiksmingo savireguliacijos įgyvendinimo trūkumus ([12]);

(15) be to, kaip nustatyta Sąjungos finansuojamame projekte „Žiniasklaidos tarybos skaitmeniniame amžiuje“, žiniasklaidos arba spaudos tarybos veikia tik daugiau nei pusėje valstybių narių ([13]). Tose valstybėse narėse jos skiriasi savo dydžiu, veiklos mastu, taip pat teisinio subjektiškumo rūšimi ar pripažinimu pagal nacionalinę teisę, ir nuo to gali priklausyti jų įtaka. Tose valstybėse narėse, kuriose žiniasklaidos ar spaudos tarybos dar nėra įsteigtos, žiniasklaidos bendruomenės atstovams dažnai trūksta paskatų jas kurti;

(16) žiniasklaidos paslaugų teikėjams šioje rekomendacijoje siūlomas neišsamus ir nebaigtinis savanoriškų priemonių ir strategijų, kurių paskirtis – užtikrinti nepriklausomą naujienų turinio rengimo procesą, sąrašas. Rekomenduojamos priemonės yra susijusios su pagrindiniais to proceso elementais, pradedant sąlygomis nepriklausomai kurti redakcinį turinį ir žurnalistų įgalinimu dalyvauti priimant esminius sprendimus dėl žiniasklaidos priemonių veikimo ir baigiant strategijomis, kuriomis užtikrinamas ilgalaikis naujienų turinio kūrimo stabilumas;

(17) nė viena šios rekomendacijos, kuri iš esmės nėra privaloma, nuostata neturėtų būti aiškinama kaip ribojanti laisvę teikti paslaugas vidaus rinkoje arba saviraiškos ir informacijos laisvę, įskaitant spaudos laisvę, arba kaip kišimasis į redakcinę laisvę ar laisvę užsiimti verslu. Jokiu būdu neturėtų būti laikoma, kad vidaus apsaugos priemonės iš

([10]) Pavyzdžiui, Prancūzijoje pagal įstatymą Nr. 2016–1524 (vadinamasis *Loi Bloche*), o Portugalijoje – pagal sausio 13 d. įstatymą Nr. 1/99.

([11]) Ministrų Komiteto rekomendacija valstybėms narėms CM/Rec(2018)1 dėl žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos priemonių nuosavybės skaidrumo.

([12]) Visa Žiniasklaidos pliuralizmo observatorijos (2022 m.) ataskaita, p. 82.

([13]) R.A. Harder and P. Knapen, Media Councils in the Digital Age: An inquiry into the practices of media self-regulatory bodies in the media landscape today, vzw Vereniging van de Raad voor de Journalistiek, Brussels, 2021.

žiniasklaidos savininkų atima jų vaidmenį nustatyti strateginius tikslus ir puoselėti savo įmonių augimą ir finansinį gyvybingumą. Be to, turėtų būti pripažinta, kad pagrindinis vaidmuo kuriant vidaus apsaugos priemones ir savireguliavimo priemones tenka žiniasklaidos paslaugų teikėjams ir žurnalistams;

(18) ši rekomendacija parengta remiantis dialogu su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, visų pirma žurnalistais, žiniasklaidos bendrovėmis ir jų asociacijomis. Joje atsižvelgta į diskusijas Europos naujienų žiniasklaidos forume ([14]), ypač 2021 m. lapkričio 29 d. vykusiame antrajame renginyje, kuriame aptartas žiniasklaidos sektoriaus verslo persitvarkymas ir susiję iššūkiai ([15]). Joje taip pat atsižvelgiama į esamas sektoriaus iniciatyvas, įskaitant organizacijos „Žurnalistai be sienų“ ir jos partnerių vykdomos Patikimos žurnalistikos iniciatyvą, kuriomis siekiama kurti sveikesnę informacinę erdvę naudojantis sektoriaus standartais;

(19) rekomenduojamos priemonės grindžiamos iniciatyvomis, kuriomis bandomi nauji verslo modeliai ir naujos bendradarbiavimo formos (pavyzdžiui, tomis, kurios finansuojamos pagal žurnalistų partnerystės veiksmą, remiamą programos „Kūrybiška Europa“ ([16]) lėšomis). Jos taip pat grindžiamos Žiniasklaidos bei garso ir vaizdo srities veiksmų plane numatytomis finansinės paramos schemomis ir prioritetais, kurie yra ES lygmens pastangų remti naujienų žiniasklaidos sektoriaus ekosistemą dalis. Be to, kai kurie žiniasklaidos paslaugų teikėjai įdiegė valdymo struktūras, kurių visą kapitalą arba jo dalį valdo pelno nesiekiantys subjektai, pavyzdžiui, patikos ar kiti fondai, ir jiems kai kuriais atvejais tenka svarbus vaidmuo skiriant valdančiąsias tarybas ir vyriausiuosius redaktorius, kuriems pavedama užtikrinti ilgalaikį paslaugų teikėjo redaktorių nepriklausomumą. Kiti valdymo mechanizmai, kuriais siekiama panašių tikslų, – tai, be kita ko, žurnalistų-dalininkų organai, kuriuose redakcijų darbuotojai arba jiems atstovaujantys organai kontroliuoja dalį akcijų arba turi galią neprileisti naujo kontroliuojančiojo akcininko, kuris gali turėti įtakos redaktorių nepriklausomumui. Tuo remiantis, rekomenduojamose priemonėse yra užuominų apie galimus modelius, kuriuos gali svarstyti žiniasklaidos paslaugų teikėjai norėdami padidinti savo tvarumą, taigi ir atsparumą politiniam ir rinkos spaudimui, ir nurodoma, kad būtent jie, kaip ekonominės veiklos vykdytojai, geriausiai supranta, kaip plėtoti jų tikslus ir pajėgumus atitinkančius verslo modelius pagal rinkos segmentus, į kuriuos jie orientuojasi;

(20) šia rekomendacija taip pat siekiama toliau propaguoti žiniasklaidos nuosavybės skaidrumą visoje Sąjungoje. Šiuo metu tarptautiniuose standartuose ([17]) ir Sąjungos teisės aktuose dėl žiniasklaidos yra paskatų valstybėms narėms priimti sektoriui skirtas priemones žiniasklaidos nuosavybės skaidrumui didinti. Konkrečiai, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2010/13/ES ([18]) 5 straipsnio 2 dalyje pripažįstama, kad valstybės narės gali reikalauti, kad jų jurisdikcijai priklausantys žiniasklaidos paslaugų teikėjai suteiktų prieigą prie informacijos apie jų nuosavybės struktūrą, įskaitant informaciją apie tikruosius savininkus, laikydamiesi Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2015/849 ([19]) nustatytų bendrųjų informacijos apie tikruosius savininkus skaidrumo taisyklių. 2018 m. Europos Tarybos rekomendacijoje dėl žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos nuosavybės skaidrumo valstybės narės raginamos sukurti tikslios naujausios informacijos apie tiesioginę ir tikrąją žiniasklaidos nuosavybę atskleidimo sistemas. Be to, Komisija bendrai finansuoja Europos žiniasklaidos nuosavybės stebėjimo priemonę, kurios paskirtis – suprojektuoti duomenų bazę, kurią būtų galima plėsti ir kurioje būtų galima ieškoti nemokamos ir lengvai suprantamos informacijos apie žiniasklaidos priemonių nuosavybę visoje Sąjungoje;

([14]) Europos naujienų žiniasklaidos forumą Komisija sukūrė pagal Žiniasklaidos bei garso ir vaizdo srities veiksmų planą, siekdama sustiprinti bendradarbiavimą su suinteresuotaisiais subjektais su žiniasklaida susijusiais klausimais.

([15]) Žr. renginio įrašus ir santrauką https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/european-news-media-forum- industrial-transformation-glance.

([16]) 2021 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/818, kuriuo nustatoma 2021–2027 m. programa „Kūrybiška Europa“ ir panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1295/2013 (OL L 189, 2021 5 28, p. 34).

([17]) Ministrų Komiteto rekomendacija valstybėms narėms CM/Rec(2018) 1 dėl žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos priemonių nuosavybės skaidrumo.

([18]) 2010 m. kovo 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva) (OL L 95, 2010 4 15, p. 1).

([19]) 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB (OL L 141, 2015 6 5, p. 73).

(21) dėl žiniasklaidos paslaugų, kaip viešosios gėrybės, specifikos būtų svarbios priemonės, kurias taikant žiniasklaidos priemonių nuosavybė plačiajai visuomenei taptų skaidresnė ([20]). Kadangi žiniasklaida padeda informuoti apie politinius ir ekonominius interesus ir reikalauti už juos atsiskaityti, žiniasklaidos nuosavybės skaidrumas yra būtinas bet kokios tiriamajai žurnalistikai ir žiniasklaidos įvairovei palankios ekosistemos, kuria siekiama stiprinti visuomenės pasitikėjimą žiniasklaidos pranešimais, komponentas. Per konsultacijas, surengtas rengiant šią rekomendaciją, suinteresuotieji subjektai atkreipė dėmesį į tai, kad trūksta su žiniasklaidos skaidrumu susijusios informacijos;

(22) iš to, kas išdėstyta pirmiau, matyti, kad žiniasklaidos nuosavybės skaidrumo klausimu tikslinga imtis kompleksiško sprendimo. jis skatintų sudaryti sąlygas Vyriausybei, valstybės institucijai, valstybės įmonei ar kitai viešajai institucijai gauti informaciją apie žiniasklaidos priemonių nuosavybę (arba disponavimo jomis būdus), apie savininkų interesus, ryšius ar veiklą kitose žiniasklaidos ar ne žiniasklaidos įmonėse, taip pat apie bet kokius kitus interesus, kurie galėtų daryti įtaką priimamiems strateginiams žiniasklaidos bendrovės sprendimams ar jos redakcinei pakraipai. Be to, atsižvelgiant į naujausios informacijos apie nuosavybės struktūrą svarbą paslaugų gavėjams, tikslinga rekomenduoti skelbti informaciją apie bet kokius žiniasklaidos priemonės nuosavybės ar kontrolės pokyčius. Rekomenduojamas sprendimas turėtų būti pritaikytas pagal žiniasklaidos priemonės rūšį ir nuosavybės pobūdį. Konkrečiai, žurnalistams priklausančių žiniasklaidos priemonių atveju turėtų būti teikiama tik informacija apie vadovaujamąjį vaidmenį atliekančius savininkus, pavyzdžiui, direktorių valdybos narius;

(23) todėl šia rekomendacija siekiama skatinti visoje Sąjungoje siekti aukšto žiniasklaidos nuosavybės skaidrumo lygio savanoriškais veiksmais, kurių galėtų tiesiogiai imtis ir žiniasklaidos paslaugų teikėjai, ir valstybės narės, nedarydami poveikio Direktyvoje (ES) 2015/849 nustatytoms Sąjungos lygmens horizontaliosioms nuosavybės skaidrumo taisyklėms ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2017/1132 ([21]) nustatytoms įmonių informacijos atskleidimo taisyklėms, taip pat esamoms Sąjungos lygmeniu taikomoms registrų sąveikos sistemoms;

(24) siekdama skatinti imtis tolesnių su šia rekomendacija susijusių veiksmų, Komisija atitinkamuose forumuose, visų pirma Europos naujienų žiniasklaidos forume, sudarys palankesnes sąlygas nuolatiniam dialogui su valstybėmis narėmis ir žiniasklaidos paslaugų teikėjų bei žurnalistų atstovais. Komisija atidžiai stebės valstybių narių veiksmus ir atitinkamas priemones, kurių pagal rekomendaciją imsis žiniasklaidos paslaugų teikėjai. Šiuo tikslu valstybių narių turėtų būti paprašyta pateikti Komisijai aktualią informaciją, kurios būtų galima iš jų pagrįstai tikėtis, kad Komisija galėtų stebėti, kaip laikomasi joms skirtų atitinkamų rekomendacijos dalių. Stebėsenos rezultatai gali būti panaudoti suinteresuotųjų subjektų diskusijose,

PRIĖMĖ ŠIĄ REKOMENDACIJĄ:

I SKIRSNIS

Rekomendacijos tikslas

(1) Nedarant poveikio galiojančioms ir būsimoms Sąjungos taisyklėms, šioje rekomendacijoje:

a) žiniasklaidos paslaugų teikėjams, teikiantiems naujienų ir aktualijų turinį, siūlomas nebaigtinis sąrašas savanoriškų priemonių, kurių galima imtis siekiant užtikrinti konkrečių jų redakcinių sprendimų nepriklausomumą;

b) žiniasklaidos paslaugų teikėjai ir valstybės narės raginami imtis veiksmų žiniasklaidos nuosavybės skaidrumui vidaus rinkoje didinti.

([20]) Žr. Europos Tarybos dokumentą: „[ž]iniasklaidos nuosavybės skaidrumas gali padėti užtikrinti realų žiniasklaidos pliuralizmą, nes visuomenė ir reguliavimo institucijos sužinotų apie žiniasklaidos priemonių nuosavybės struktūras, *kurios gali daryti įtaką redakcinei politikai*“ (Ministrų Komiteto rekomendacijos valstybėms narėms CM/Rec(2018)1 dėl žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos priemonių nuosavybės skaidrumo preambulė). Taip pat žr. Europos audiovizualinę observatoriją: „[ž]iniasklaidos priemonių nuosavybės skaidrumas gali stabilizuoti ir stiprinti pasitikėjimą, kad, užuot piktnaudžiavus šia galia siekiant beatodairiškai ginti pačių savininkų politinius, ekonominius ir visuomeninius interesus, ja naudojantis bus *iškeliamas bendrasis gėris*, visų pirma tikrinant skleidžiamus faktus“, žr. M. Cappello (leid.), Transparency of media ownership, IRIS *Special*, European Audiovisual Observatory, Strasbourg, 2021.

([21]) 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (OL L 169, 2017 6 30, p. 46).

II SKIRSNIS

Redaktorių nepriklausomumo vidaus apsaugos priemonės

(2) Kai deda pastangas užtikrinti konkrečių redakcinių sprendimų nepriklausomumą, žiniasklaidos paslaugų teikėjai yra raginami atsižvelgti į toliau pateikiamą sąrašą.

(3) Šis sąrašas yra orientyras žiniasklaidos paslaugų teikėjams. Renkantis galimas apsaugos priemones reikėtų vadovautis jų įgyvendinamumo ir proporcingumo argumentais, atsižvelgiant į žiniasklaidos paslaugų teikėjų dydį ir teikiamų žiniasklaidos paslaugų pobūdį.

(4) Žiniasklaidos paslaugų teikėjai taip pat raginami taikyti savireguliavimo sistemas ir prisijungti prie žurnalistikos bei žiniasklaidos sektoriaus iniciatyvų, kurias vykdant diegiami redakciniai standartai ir patikimos etiškos žurnalistikos standartai.

Apsaugos priemonės, kuriomis užtikrinamas redaktorių nepriklausomumas ir sąžiningumas

(5) Žiniasklaidos paslaugų teikėjai raginami nustatyti vidaus taisykles, kuriomis redakcinis sąžiningumas ir nepriklausomumas būtų apsaugomi nuo netinkamų politinių ir verslo interesų, kurie gali turėti įtakos konkretiems redakciniams sprendimams. Jei tokios vidaus taisyklės egzistuoja, žiniasklaidos bendrovės savininkai ir vadovybė raginami jas visapusiškai pripažinti ir patvirtinti.

(6) Tokios vidaus taisyklės galėtų būti įtrauktos į chartijas, kodeksus ar kitas redakcines gaires ir principų dokumentus, ir žiniasklaidos paslaugų teikėjai raginami juos paskelbti viešai ir padaryti prieinamus savo interneto svetainėse, kiek įmanoma, ir neįgaliesiems.

Redakcinis sąžiningumas

(7) 5 punkte nurodytos žiniasklaidos paslaugų teikėjų vidaus taisyklės galėtų apimti šiuos aspektus:

a) redakcinio turinio sąžiningumą (susijusį su turinio kūrimu) užtikrinančias taisykles, pavyzdžiui, redakcijos veiklos uždavinius, principus, kuriais siekiama įvairovės naujienų svetainėse ir jų įtraukumo, ar atsakingo šaltinių naudojimo principus;

b) taisykles, kuriomis siekiama užkirsti kelią interesų konfliktams arba juos atskleisti, visų pirma reikalavimus informuoti visuomenę apie bet kokius verslo ar profesinius ryšius tarp žiniasklaidos paslaugų teikėjo savininkų ar nuosavybės struktūros subjektų arba to žiniasklaidos paslaugų teikėjo dalininkų ir jo redakciniame turinyje nurodytų subjektų ar asmenų;

c) ištaisymo principus, įskaitant skundų nagrinėjimo mechanizmus;

d) taisykles, kuriomis užtikrinamas komercinės ir redakcinės veiklos atskyrimas, pavyzdžiui, reikalavimus užtikrinti, kad redakcinis turinys būtų atskirtas nuo reklamos ir reklaminio pobūdžio turinio ir aiškiai nuo jų skirtųsi.

Redaktorių nepriklausomumas

(8) Žiniasklaidos paslaugų teikėjai raginami sukurti priemones, kurios sudarytų sąlygas redakcijų darbuotojams apsaugoti savo redakcinę nepriklausomybę nuo bet kokio netinkamo kišimosi. Tokių priemonių pavyzdžiai:

a) nacionalinėse taisyklėse, kuriomis įgyvendinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 ([22]), nustatytų įpareigojimų papildymas procedūromis, kaip pranešti apie bet kokį spaudimą, kurį jie gali patirti; jose galėtų būti numatyta galimybė apie spaudimo atvejus pranešti anonimiškai arba konfidencialiai;

([22]) 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos (OL L 305, 2019 11 26, p. 17).

b) teisė nesutikti, kuri leistų redakcijos darbuotojams atsisakyti pasirašyti straipsnius ar kitą redakcinį turinį, kurie buvo pakeisti jiems nežinant arba prieš jų valią;

c) išlygos dėl asmeninių įsitikinimų, apsaugančiomis nuo drausminių sankcijų ar nepagrįsto redakcijos darbuotojų, atsisakančių užduočių, kurios, jų nuomone, neatitinka profesinių standartų, atleidimo;

d) redakcijos darbuotojų, manančių, kad žiniasklaidos paslaugų teikėjo savininko pasikeitimas gali turėti įtakos jų redakciniam sąžiningumui ir nepriklausomumui, teisė palikti tą paslaugų teikėją išsaugant visas teises į išmokas, susijusias su žiniasklaidos priemonėje praleistu laiku, be poveikio darbo teisėje ar kitose apsaugos taisyklėse nustatytoms teisėms ir pareigoms.

Vidaus organai arba struktūros

(9) Siekiant remti redakcinio sąžiningumo ir nepriklausomumo principų ar vidaus taisyklių įgyvendinimą, žiniasklaidos paslaugų teikėjai raginami sukurti atitinkamus nepriklausomus vidaus organus ar struktūras, tarp kurių galėtų būti:

a) etikos arba priežiūros komitetai, atsakingi už tinkamo žiniasklaidos paslaugų teikėjo priimtų chartijų, kodeksų ar kitų redakcinių gairių ir principų dokumentų įgyvendinimo priežiūrą, ir ombudsmenai, atsakingi už redakcinio sąžiningumo taisyklių laikymosi užtikrinimą. Tie organai galėtų priimti skundus dėl galimų principų ir taisyklių pažeidimų ir bandyti juos spręsti, pavyzdžiui, tarpininkaudami;

b) naujienų svetainių tarybos, redakcinės kolegijos ar kiti organai, žiniasklaidos priemonėje atliekantys kolektyvinio redakcijų darbuotojų profesinio atstovo funkciją ir sudarantys sąlygas vadovybės ir žurnalistų bei kitų žiniasklaidos specialistų kontaktams bei dialogui. Jų narius galėtų rinkti žurnalistai ir kiti žiniasklaidos paslaugų teikėjui dirbantys žiniasklaidos specialistai. Konkrečiai, jie galėtų siekti užtikrinti, kad žurnalistai ir kiti žiniasklaidos specialistai galėtų veiksmingai naudotis paslaugų teikėjo patvirtintose chartijose, kodeksuose ar kitose redakcinėse gairėse ir principų dokumentuose nustatytomis teisėmis. Jie taip pat galėtų stengtis užtikrinti, kad būtų laikomasi etikos principų;

c) vyresnieji redaktoriai, paskirti į vykdomuosius komitetus ir atsakingi už tai, kad žiniasklaidos paslaugų teikėjo politika atitiktų nepriklausomos žurnalistikos ir spaudos laisvės principus;

d) valdančiosios tarybos, atsakingos už vyriausiojo redaktoriaus skyrimą ir jo savarankiškumo ir nepriklausomumo apsaugą;

e) konsultaciniai arba tarpininkavimo komitetai, sudaryti iš redakcijų darbuotojų atstovų ir vadovybės ar savininkų atstovų siekiant spręsti redakcijų darbuotojų ir vadovybės ar savininkų konfliktus.

(10) Tų organų ir struktūrų veikimą reglamentuojančios taisyklės, jei tokių yra, ir informacija apie jų veiklą turėtų būti deramu mastu viešai paskelbtos ir, kiek įmanoma, prieinamos ir neįgaliesiems.

Apsaugos priemonės, kuriomis skatinamas žurnalistų dalyvavimas žiniasklaidos bendrovių sprendimų priėmimo procese

(11) Žiniasklaidos paslaugų teikėjai raginami skatinti redakcijų darbuotojus arba jiems atstovaujančius organus dalyvauti valdymo ir sprendimų priėmimo procesuose. Tokio dalyvavimo išraiška galėtų būti teisės į informaciją, teisės į konsultacijas, dalyvavimo teisės arba jų kompleksas, nepažeidžiant Chartijos 16 straipsnio.

(12) Teisės į informaciją galėtų būti numatytos visų pirma šiais atvejais:

a) kai žiniasklaidos paslaugų teikėjo savininkai arba vadovybė nusprendžia pakeisti vyriausiąjį redaktorių;

b) kai pasikeičia valdančiosios tarybos sudėtis;

c) kai iš esmės keičiasi žiniasklaidos paslaugų teikėjo teisinė forma arba savininkas, vyksta likvidavimo procedūros arba kiti struktūriniai pokyčiai.

(13) Žiniasklaidos paslaugų teikėjai raginami užtikrinti, kad skiriant vyriausiąjį redaktorių būtų konsultuojamasi su redakcijų darbuotojais arba jiems atstovaujančiais organais. Vadovybė ir redakcijos darbuotojai raginami susitarti dėl taikytinos konsultavimosi procedūros.

(14) Kai tai suderinama su Sąjungos teisę atitinkančiomis galiojančiomis nacionalinėmis taisyklėmis, redakcijų darbuotojams galėtų būti suteikta galimybė dalyvauti žiniasklaidos paslaugų teikėjo valdymo procese renkant vieną ar daugiau valdančiosios tarybos atstovų.

Apsaugos priemonės, kuriomis gerinamas žiniasklaidos paslaugų teikėjų ir ilgalaikių investicijų į turinio kūrimą tvarumas

(15) Žiniasklaidos paslaugų teikėjai raginami atitinkamuose forumuose skatinti dalijimąsi žiniomis ir geriausios praktikos pavyzdžiais, kad būtų galima parengti jų ilgalaikio tvarumo ir atsparumo didinimo strategijas. Komisija sudarys palankias sąlygas tokiam dialogui Europos naujienų žiniasklaidos forume.

(16) Per ligšiolines diskusijas paaiškėjo, kad gali būti svarstomi kelių sričių aktualūs novatoriški veiksmai, pavyzdžiui:

a) verslo modeliai, kurie sudaro sąlygas veiksmingai prisitaikyti prie naujų naudojimo įpročių, tokių kaip prenumerata grindžiamos sistemos, skaitytojais grindžiamos sistemos, sutelktinio finansavimo sistemos ar kitos naujos monetizavimo strategijos, kurios padėjo padidinti pajamas;

b) įtrauklūs technologiniai sprendimai, įskaitant skaidrius algoritmus, naudojamus turinio rekomendacijoms tobulinti ir mokėjimo užtvaroms pritaikyti;

c) metodai, kuriais siekiama išlaikyti ir didinti auditoriją, visų pirma siūlant naujus formatus, plėtojant auditorijos atgalinio ryšio ir bendruomenės formavimo priemones, taip pat duomenų naudojimas siekiant įgyti geresnį auditorijos polinkių ir elgsenos supratimą, kuris sudaro sąlygas taikyti orientavimo ir įvairinimo strategijas;

d) įmonių valdymo struktūros, įskaitant patikos ar kitus fondus, žurnalistų-dalininkų organus, žurnalistų ar skaitytojų asociacijas ar bet kurią kitą struktūrą, kuri gali padėti didinti žiniasklaidos paslaugų teikėjų atsparumą. Šiame kontekste galima manyti, kad pasinaudoti tokiomis struktūromis ar mechanizmais yra naudinga siekiant išsaugoti redaktorių nepriklausomumą ir skatinant kokybišką žurnalistiką;

e) strategijos arba įsipareigojimai reinvestuoti pajamas ar gautą pelną siekiant intensyvinti ilgalaikes investicijas į žiniasklaidos turinį, skaitmeninimą ir nepriklausomą žurnalistiką, atsižvelgiant į didėjantį poreikį neatsilikti nuo dėmesio ekonomikos inovacijų.

(17) Žiniasklaidos paslaugų teikėjai raginami suformuluoti principus, kurie užtikrintų skaidrumą ir sąžiningą aukų naudojimą. Jie galėtų apimti, pavyzdžiui, aukotojų, kurie aukoja daugiau nei tam tikrą sumą, atskleidimą arba taisykles dėl asmenų ar subjektų aukų, kurios galėtų kelti pavojų redaktorių nepriklausomumui.

(18) Žiniasklaidos paslaugų teikėjai taip pat raginami nagrinėti struktūrinio bendradarbiavimo, be kita ko, tarpvalstybinio, galimybes siekiant pasinaudoti vidaus rinkos Europos lygmeniu teikiamomis galimybėmis ir pasiekti platesnę auditoriją. Be to, žiniasklaidos paslaugų teikėjai raginami svarstyti struktūrines partnerystes, pavyzdžiui, tokias, kurių tikslas yra kaupti ir naudoti duomenis ir didinti savo inovacinius pajėgumus.

(19) Žiniasklaidos paslaugų teikėjai raginami plėsti savo žurnalistų ir kitų žiniasklaidos specialistų profesinio švietimo ir mokymo galimybes, be kita ko, skatinti perkvalifikavimą ir naujų įgūdžių ugdymą. To galima siekti bendradarbiaujant su žiniasklaidos savireguliavimo organais, profesinėmis organizacijomis ir asociacijomis, taip pat švietimo įstaigomis.

III SKIRSNIS

Žiniasklaidos priemonių nuosavybės skaidrumas

(20) Žiniasklaidos paslaugų teikėjai raginami užtikrinti, kad išsami, visapusė ir naujausia informacija apie jų nuosavybę būtų lengvai ir tiesiogiai prieinama visuomenei, įskaitant, kiek įmanoma, neįgaliuosius. Konkrečiai rekomenduojama, kad žiniasklaidos paslaugų teikėjai užtikrintų prieigą prie informacijos, susijusios su:

a) tuo, ar ir, jei taip, kiek jų tiesioginė arba tikroji nuosavybė priklauso Vyriausybei, valstybės institucijai, valstybės įmonei ar kitai viešajai institucijai;

b) jų savininkų interesais, ryšiais ar veikla kitose žiniasklaidos ar ne žiniasklaidos įmonėse;

c) visais kitais interesais, kurie galėtų turėti įtakos jų strateginių sprendimų priėmimui arba redakcinei pakraipai;

d) bet kokiais jų nuosavybės ar kontrolės modelio pasikeitimais.

(21) Valstybės raginamos imtis priemonių veiksmingai įgyvendinti Ministrų Komiteto rekomendaciją valstybėms narėms CM/Rec(2018)1 dėl žiniasklaidos pliuralizmo ir žiniasklaidos priemonių nuosavybės skaidrumo. Konkrečiai, valstybės narės raginamos pavesti atitinkamai nacionalinei reguliavimo institucijai ar įstaigai sukurti ir prižiūrėti specialią internetinės žiniasklaidos priemonių nuosavybės duomenų bazę, kurioje būtų saugomi suskirstyti duomenys apie įvairių rūšių žiniasklaidos priemones (be kita ko, regioninio ir (arba) vietos lygmens) ir kuria visuomenė galėtų lengvai, greitai, veiksmingai ir nemokamai pasinaudoti, ir reguliariai skelbti ataskaitas apie tai, kam priklauso tam tikros valstybės narės jurisdikcijoje teikiamų žiniasklaidos paslaugų bendrovės.

(22) Valstybės narės ir jų nacionalinės reguliavimo institucijos ar įstaigos raginamos reguliariai keistis geriausios praktikos pavyzdžiais žiniasklaidos nuosavybės skaidrumo srityje. Konkrečiai, keičiantis tokia informacija pirmiausia reikėtų stengtis nustatyti ir populiarinti priemones, kuriomis žiniasklaidos priemonių nuosavybės skaidrumas didinamas ir administracinis bendradarbiavimas šioje srityje gerinamas veiksmingiausiai.

IV SKIRSNIS

Stebėsena ir baigiamosios nuostatos

(23) Kad būtų galima stebėti, kokių priemonių ir veiksmų imamasi siekiant praktiškai įgyvendinti šią rekomendaciją, praėjus 18 mėnesių nuo jos priėmimo, o paskui paprašius, valstybės narės turėtų pateikti Komisijai visą svarbią su III skirsnyje nurodytomis priemonėmis ir veiksmais susijusią informaciją.

(24) Atitinkamuose forumuose, visų pirma Europos naujienų žiniasklaidos forume, Komisija su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais, pirmiausia žiniasklaidos paslaugų teikėjų ir žurnalistų atstovais, surengs diskusijas dėl priemonių ir veiksmų, kurių imtasi įgyvendinant šią rekomendaciją.

(25) Prireikus Komisija apsvarstys galimybę priimti naują rekomendaciją, kuria būtų pakeista ši rekomendacija, atsižvelgdama į teisėkūros institucijų priimtą Europos žiniasklaidos laisvės akto redakciją, taip pat į diskusijas su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais. Siekiant išvengti abejonių, jei šios rekomendacijos ir galutinės teisės aktų leidėjų priimtos Reglamento, kuriuo nustatoma bendra žiniasklaidos paslaugų teikimo vidaus rinkoje sistema (Europos žiniasklaidos laisvės akto), redakcijos nuostatų dalykas sutampa, įsigaliojus to reglamento nuostatoms, atitinkamos šios rekomendacijos nuostatos taikomos nebebus.

Ši rekomendacija skirta Sąjungoje įsisteigusiems žiniasklaidos paslaugų teikėjams, o III skirsnyje nurodytų veiksmų atveju – ir valstybėms narėms.

Priimta Briuselyje 2022 m. rugsėjo 16 d.

Komisijos vardu
Thierry BRETON
Komisijos narys